

ПИЛОТЕН ПРОЕКТ ЗА МЕСТНО РАЗВИТИЕ „СТРАНДЖА”

Пилотният проект за местно развитие „Странджа” е инициатива на Съвета на Европа по Регионална програма за културно и природно наследство на Югоизточна Европа. Проектът се стреми да открие алтернативи за хомогенизацията на територията на региона чрез разработване на стратегия за устойчиво развитие, която да използва по възможно най-добрия възможен начин наличните регионални ресурси.

Обща информация

Районът на Странджа е избран през 2006 г. за пилотна територия по проекта в резултат на дълъг процес и консултации на регионално и национално ниво и под методическото наблюдение на експерти от Съвета на Европа (СЕ). Избраната пилотна територия включва общините Малко Търново, Царево и Средец и следва да се възползва от най-добрите резултати и помощ, която ще бъде осъществена за тази територия, за България и за Балканите. В резултат на предварителната проучвания и диагнозата, извършена през октомври 2008 г. от експерти на Съвета на Европа, община Малко Търново е определена за водеща в изпълнението на проекта.

От неговото начало през 2006 г. досега (2010 г.), по различни причини проектът за местно развитие „Странджа” (ППМР) е оставен в изчаквателна позиция. От средата на 2010 г. изпълнението му е подновено, отново по инициатива на СЕ.

Един от приоритетите на Съвета на Европа е възможността да се мобилизира заедно с България по отношение на проекти за местно развитие. За Съвета на Европа и Европейската комисия подобни проекти са инструмент, чрез който се наблюдават и съпътстват държавите при въвеждането на Европейската конвенция в практиката им.

Такива проекти са *ПИЛОТНИ*, защото с тяхна помощ ЕК оценява ефективността на съществуващите институционални и правни рамки, възможността да бъдат разработени нови приложими подходи в развитието на определена територия.

Така **основната цел** на Европейската комисия и Съвета на Европа е да се подкрепи и подсили ефективността на държавите, да се тества далновидността на различните институции по отношение на ефективността на прилагане на проекти за местно развитие.

Освен това този проект е *ЕКСПЕРИМЕНТАЛЕН* и *ИНОВАТИВЕН*, защото следва да доведе до ефективни резултати - ще подпомогне икономическото и социалното развитие на регион Странджа. Проектът предлага възможност да се формулират и използват различни подходи, особено в момент на финансова криза, вследствие на която възникват и проблеми за регионалното развитие.

Досегашната политика за въвеждане на пилотни проекти разглежда проблемите по секторен начин. Новият подход вече е за **глобална стратегия с глобален подход**.

В този смисъл проектът за местно развитие цели да предложи интегрирана стратегия, която да може да използва културните и природните ресурси. Планът за местно развитие е дългорочен (10-15 години), но крайната цел не се изчерпва с това да се реставрира или опази наследството. Целта на ЕК и СЕ е да се работи на нивата на социалните и икономическите отношения, да се съберат заедно социалните и икономическите партньори и заедно да се борят за местно развитие, за едно по-добро качество на живот.

Крайъгълен камък на проекта е обединяването на всичко, което съществува вече на тази територия – опит до момента, воля, инвестиции, както и различни фази, доведени до една или друга степен на развитие, обединяване на обществените институции – както в своите отговорности и умения, където съществуват, така и на местно ниво.

В този смисъл пилотният проект за местно развитие търси практическо приложение на принципа на децентрализация, залегнал в България.

Пилотният проект за местно развитие е *МУЛТИСЕКТОРЕН* по самата си същност. Той включва различни приоритети на различни звена, които участват в местното развитие за подобряване качеството на живот.

Освен Пилотен проект за местно развитие „Странджа”, в Югоизточна Европа се реализират още 7 идентични пилотни проекта: в Македония, Сърбия, Румъния, Босна и Херцеговина, Черна гора, Хърватия и Косово. Всички те въвеждат и използват една и съща методология под ръководството на Съвета на Европа. Общата територия, която обхващат 8-те пилотни проекта е над 10 000 кв. км, 62 общини и население, наброяващо над 700 000 души.

По самата си същност пилотният проект за местно развитие не предполага въвеждането в практиката на предварително установена програма. Той

цели създаването на един динамичен проект, който да замести това, което вече съществува на място. *ИНТЕГРИРАНИЯТ* подход на програмата за местно управление цели създаването на взаимна полза между различните институции и е средство, с което да се осигури подкрепа за местната инициатива.

От съществено значение е постигането на разбирателство между централните власти и местната администрация по отношение на взаимната полза и взаимните усилия, които ще бъдат полагани, поделянето на отговорности на всяка една фаза от разработката и приложението на проекта.

РЕГИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА КУЛТУРНО И ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА

Регионалната програма стартира през 2003 г. в Албания, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Черна гора, Румъния, Сърбия, "Бивша югославска република Македония" и Косово. Със своите три компонента (изграждане на институционален капацитет, рехабилитация на наследството и местно развитие), тя допринася за мира и разбирателството в един регион, подложен на сложни политически, правни, икономически и социални промени.

С подкрепата на Европейската комисия в няколко от проектите, Регионалната програма подчертава понятието "местно развитие" като понятие, което обхваща следните аспекти:

- Признаване на разнообразието на териториите като източник на жизненост и стойност;
- Създаване и прилагане на устойчиво развитие;
- Връзката между отделните страни и отваряне на региона към останалата част на Европа;
- Комплексен подход за опазване, планиране и развитие.

Тъй като Регионалната програма първоначално е насочена основно към следвоенните предизвикателства и последствия в Югоизточна Европа, тя се прехвърля все повече към процесите на развитие. Въз основа на транснационалния подход програмата придава особено значение на въпроси, свързани с множество култури и религии на Балканите. Най-голямото предизвикателство в дългосрочен план е помирието между отделните индивиди и общности, като едно необходимо предварително условие за създаването на стабилно и устойчиво регионално сътрудничество.

Отделно от своите общи цели, Регионалната програма предвижда глобален обмен на знания и опит между съседните страни, изправени пред подобни ситуации в областта на опазването, консервацията, възстановяването и

подобряването на културното и природно наследство. Поставя се силен акцент върху управлението на градските и селските райони, демократичните процеси и съпричастие, както и за подобряването на условията на живот и качеството на живот. В този смисъл Регионалната програма може да спомогне за установяването на нов набор от регионални процеси за насърчаване на появата на нов вид общество, където дългосрочните проекти за развитие по пътя на диалога и с участието на всички, в колективен интерес, е от решаващо значение за осигуряване на стабилността на демокрацията и социалното сближаване.

Карта на региона

Регионалната програма се състои от три компонента:

A. Институционален план за изграждане на капацитет (ICBP); Този план цели подобряване на вече съществуващите политически структури и създаването на административна рамка, която ще отговаря за ежедневното управление на наследството.

Основният орган, отговорен за изпълнението на програмата е Целевата група за законодателна подкрепа ("cellule d'appui législatif" – CAL), която се

занимава със закони или проектозакони за защита на архитектурното наследство в смисъла на конвенцията Гранада и отнася свързаните с това проблеми на административната организация и, според случая, финансиране на наследството, когато това е свързано с правните и административни механизми за защита, както и разпространение на добри практики, което се вижда от референтната рамка.

За да отговори на общите предизвикателства, пред които са изправени страните-участнички в Регионалната програма за културно и природно наследство в Югоизточна Европа, Целевата група за законодателна подкрепа допринесе за реализиране на дейности по Компонент 1 (ICBP) от 2005 г. насам чрез поредица от семинари, организирани в:

- София, октомври 2004 г., „Правна реформа в областта на културното наследство в Югоизточна Европа“;
- Букурещ, ноември 2005 г., "Интегрирани инструменти за управление на културното наследство в Югоизточна Европа";
- Белград, септември 2006 г., "Повишаване на културното и природното наследство, фактор за устойчиво развитие".

Б. Интегриран план/проект за рехабилитация / проучване на архитектурното и археологическото наследство (IRPP / SAAN), осъществен съвместно с Европейската комисия. Този проект е съвместна програма изпълнявана от Съвета на Европа и Европейския съюз от 2003 г. насам в страните от Югоизточна Европа. Целта е да се експериментира и въведе инструмент за управление на наследството, базиран на идентифицирана "приоритетна намеса" и изготвянето на "интегрирани проекти за рехабилитация", насочени към социалния и икономическия потенциал на паметниците и обектите.

Досега IRPP / SAAN методологията позволи работата по 172 паметници и обекти, считани като приоритети от държавите. Повече от 80% от тях вече се възползват от средствата, получени при съдействие на IRPP / SAAN, и по-специално на "Процеса Любляна: Финансиране на рехабилитация на наследството в Югоизточна Европа" стартирал през 2008 година. Предоставянето на средства като част от предприсъединителните програми на ЕС, в съчетание с публични и частни инвестиции в голяма степен потвърждава жизнено важната социална и икономическа значимост на наследството. Това разбира се е от полза за хората и насърчава туризма.

IRPP / SAAN помагайки да се подчертае ролята на културното наследство в прилагането на националните стратегии за развитие, се превръща в ефективен инструмент за прилагане на ценностите на организацията и по-специално Рамковата конвенция Фаро за ролята на наследството в обществото.

В IRPP / SAAN механизмът трябва да продължи и през следващите години с "Процеса от Любляна II: Рехабилитация на нашето общо наследство".

В. Пилотен проект за местно развитие (LDPP)

Регионалната програма на Европа за културно и природно наследство в Югоизточна Европа към Съвета на Европа се изпълнява от 2003 г. с проекти за рехабилитация, които положително допринасят за идеята за местно развитие. Към настоящия момент проектът предлага по-нататъшно развитие въз основа на иновативен процес, основан на мултисекторния подход към териториалното сближаване и активното участие на всички заинтересовани страни, участващи в позитивното развитие на териториите.

Пилотните проекти за местно развитие са насочени към приемането на стратегии, които регламентират необходимата съгласуваност между икономическата ефективност, културното многообразие, социалното сближаване и екологичното равновесие.

Пилотно измерение за посрещане на европейските предизвикателства

Пилотното измерение на проектите, изпълнявани от Албания, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Черна гора, Румъния, Сърбия, "Бивша югославска република Македония" и Косово се основава на проучване и тестване на най-добрите инструменти за управление, обезпечавачи демократичните отговорности в интерес на зачитането и благоденствието на всички.

Така формулираните модели за развитие определено ще срещнат комбинираните предизвикателства на икономическия растеж, на подобряването на качеството на живот, екологични проблеми, свързани с климатичните промени, управлението на ресурсите и въздействието върху развитието, обединени в обща визия за общностите и подновяването на социалните връзки.

Дългосрочен ангажимент

Една "Култура на развитие", подхранвана от съзнанието за общо наследство и окуражена от нов тип управление в дългосрочен план ще бъде изразена в тези региони в края на трите години, предвидени за изпълнението на "пилотните проекти".

Общностите наистина ще бъдат в състояние да се ангажират с всички публични и частни, национални и международни партньори в поредица от дейности за сътрудничество, създадени в процеса на изпълнение. Партньорите ще се обединят около една обща визия за бъдещето, като се

гарантира устойчивото развитие и използването на ресурсите на тяхната културна среда.

Регионална политическа цел

Крайната политическа цел е постигане на по-добра координация на секторните и териториални политики, както и по-голяма съгласуваност в прилагането на Европейските политики за устойчиво развитие и териториално сближаване.

Стратегиите за развитие избрани в рамките на "Пилотни проекти" ще увеличат ползите за хората от инвестиции и ще стабилизируют механизмите за финансиране на базата на публично-частни партньорства. Подходът, предприет от страните от Югоизточна Европа, също така ще позволи такава промяна в административните структури, чрез която да се преодолее структурната разпокъсаност и да се постигне по-добро отразяване на културните и функционални реалности на тези територии.

Пилотен проект за местно развитие „Странджа”

Главна цел

Проектът цели да помогне на националните, регионалните и местни институции за идентифициране на дългосрочния социален и икономически потенциал за развитие на територията, който се основава на оползотворяването на природното и културното наследство, с цел да се изпробват конкретни алтернативни модели за развитие и да се изгради съответната институционална и нормативна рамка за определяне на регионалните политики и механизмите за децентрализация.

Конкретни/ специфични цели

- Формулиране на проект за местно развитие на региона;
- Прилагане на новаторски подход на участие, с цел включване на местните човешки ресурси в замислянето, формулирането и управлението на проект за дългосрочно развитие на територията;
- Подобряване и развиване на умения за устойчиво управление на заинтересованите лица на територията;
- Приемане на „Харта на територията”, определяща общите насоки и стратегии за развитие и модернизация на територията, както и на оперативната праграма, която да осигури възможност всичко това да бъде постигнато.

Хартата трябва да съдейства за засилване на социалната и икономическа кохезия на територията чрез насърчаване на контактите и

сътрудничеството на различните нива – държавните органи, неправителствени организации, бизнеса и общественения сектор.

Продължителност на проекта

Проектът е с продължителност 36 месеца. Крайният срок за приключването му е 2013 г.

Обосновка

Странджанският регион, който поради близостта на държавната граница, за няколко десетилетия е търпял негативите от ограниченията та достъпа, е един от най-бедните и слаборазвити региони в България. Процесът на обезлюдяване е основният социален проблем, който в наши дни става все по-сериозен. Повечето от хората са обезсърчени и се нуждаят от стимули, за да предприемат нови инициативи и да започнат сами да допринасят за икономическото развитие на региона.

Наличието на културни и природни ресурси дава основание да се препоръча прилагането на про-активна стратегия за развитие, която да включва активно привличане на нови инвестиции, разработване на нови програми и усвояване на потенциала на наличните човешки и природни ресурси.

След присъединяването си към ЕС, България трябва да осигури възможности за демонстриране на привързаността си към европейските принципи и стандарти и да започне тяхното прилагане. Пилотният проект за местно развитие „Странджа” предоставя на националните институции възможност за подобряване на взаимодействието между тях и за насърчаване на съвременни политики за приоритетно развитие на селските райони, притежаващи силна културна идентичност и икономически потенциал. **България прие предизвикателството да изпълни пилотен проект с национално значение и стойност и се ангажира чрез него да осъществи експеримент за пряка полза на региона и на жителите на Странджа** – територия, която е определена за пилотен регион, а също така и да потърси нови модели за развитие, базирани върху наследството като ключово понятие, залегнало в основата на местните инициативи и като основен фактор за икономическо и социално развитие.

Крайните цели на този проект в дългорсрочен аспект съответстват на приоритетите на плановете за развитие на регионите, областите и общините. Замисълът е проектът да стане част от рамката на Националния план за развитие на Югоизточния планов регион, Регионалната стратегия за развитие на Бургаска област и плановете за развитие на трите общини, което съответства на една от основните цели на регионалната политика, а

именно **преодоляване на различията между отделни региони** чрез осигуряване на условия за бързо развитие на популярния дял от икономиката, обхващайки широк кръг от граждани.

Дългорочните исторически връзки в межкултурния диалог, обмяната на идеи, вярвания, знания и умения благоприятстват изграждането в регион Странджа на една уникална култура, която си заслужава да бъде съхранена, поощрена да се развива и да стане достъпна за всички.

Горесцитираните документи очертават по принцип само възможностите за развитието на туризма, предоставени от културното и природното наследство. С други думи те превръщат развитието на туризма не в способ за постигане на по-глобални цели, а в една цел. Културното и природното наследство са важни ресурси, които биха могли да станат основа за интегрирани проекти, които от своя страна да бъдат използвани за въстановяването на регионите и за много други цели. Именно затова изпълнението на този проект трябва да допринесе за постигане на ново ниво на признание за потенциала на наследството, което се подсказва и от всички мерки и политики на Съвета на Европа.

Реализацията на проекта трябва да даде възможност на участващите в него да осъзнаят колко важно е да се използва синергията между социалната, икономическата, културната и природната околна среда и да се оцени прякото въздействие върху избраната територия като очакван резултат.

Целеви групи

Основните бенефициенти са:

- Министерствата, ангажирани със социалното и икономическо устойчиво развитие на България – Министерство на културата, МРРБ, както и Министерствата на околната среда и водите; на външните работи; на финансите; на труда и социалната политика; на транспорта; на икономиката, енергетиката и туризма; на образованието, младежта и науката; на земеделието и храните;
- Трите общини, на чиято територия ще бъде изпълняван пилотния проект са Малко Търново, Средец и Царево;
- Други институции, обществени и бизнес организации, малки и средни предприятия от пилотната територия.

Изпълнението на проекта ще допринесе за идентификацията, а впоследствие и за разширяване на ефективното сътрудничество между различните сектори. Този процес би могъл да бъде ускорен от създаването на кооперативни структури за предоставяне на услуги в границите на

няколко общини. В резултат ще бъдат осигурени по-благоприятни условия и обща за няколко общини информационна мрежа и общи съоръжения. Предложеният от настоящата Програма на Съвета на Европа за развитие на ЮИ Европа е една от немногобройните възможности за слаборазвитите в икономическо отношение региони като Странджа да се възползват от предимствата на координираното и равностойно сътрудничество между различните органи на властта, между самите общини, между бизнеса и гражданския сектор, като по този начин се осигурят условия за устойчиво икономическо развитие.

Общо описание на дейностите

Чрез общо интегриран, мултисекторен преглед диагностиката има за цел да установи настоящото състояние на пилотната територия от гледна точка на социално-икономическите характеристики и наследството. Резултатите от диагностиката стават изходна база за определяне на бъдещите дейности по пилотния проект, както и стратегическите перспективи на проекта за развитие.

Процесът на изготвяне на „диагнозата“ е поетапен и него участват различни тематични работни групи.

Дефиниране на стратегията за развитие

„Стратегията“ представя целите на партньорите за развитие на територията. Тя описва общата посока, избраните приоритети и принципната увереност в бъдещите действия. Този етап осигурява рамките и съгласуваността на мерките и дейностите, които ще бъдат изпълнявани в среден и дългосрочен план. Неговото предназначение е да улесни по-задълбоченото обсъждане на основните направления, изведени от диагностиката на преден план с помощта на сформирани тематични работни групи.

Стратегията на територията ще бъде представена под формата на синтезиран документ, който акцентира върху общите залози и стремежи, стратегическите ориентации за 10-годишен период и начален вариант на оперативна програма.

Стратегията ще съдейства за регионалното развитие, което от своя страна:

- ще подпомогне ръста на местната икономика и ще ускори социалното развитие;
- ще стане важен инструмент за планиране и развитие на местното самоуправление;
- ще оформи положително отношение и ще подобри знанията на местните общности за защитата и съхранението на биологичното разнообразие, културното и историческото наследство и други сходни ресурси;

- ще ориентира развитието на инфраструктурата в подходящите направления;
- ще бъде използвано като основа за мощни и устойчиви регионални обединения и мрежи за специализирани форми на туризъм.

Оперативна програма и ориентация

Организационно-оперативната програма обхваща най-малко три годишен период с очертаните и конкретизирани при предходните етапи насоки и перспективи. Тази програма не е окончателна, а подлежи на развитие, изменение и предоговаряне през целия процес на изпълнение. В нея се възпроизвеждат основните линии за намеса и средства за реализиране на приетата стратегия, но вече под формата на конкретни мерки и отделни конкретни действия.

Харта на територията

Хартата може да се оформи като единен документ, обхващащ диагностиката, стратегията и оперативната програма, с уточнен начина на управление на проекта за развитие. Тя трябва да бъде одобрена от всички участници в процеса.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Състояние на целевите групи/бенефициенти

Най-важната полза е запознаването на общините, участващи в проекта, с европейските стандарти и процедурите за подготовка, изпълнение и отчитане на проекти, както и за мултиплицирането им. Тези, които имат вече опит, ще доразвият уменията си. Натрупаните и доразвити познания и експертен опит ще засилят капацитета на общините и на екипа на проекта като цяло.

Чрез разпространяване на свързана с проекта информация, знанията за възприетите от ЕС процедури и различните възможности за достъп до финансиране от ЕС ще станат достъпни и разбираеми за широката общественост. Това е основата за бъдеща заинтересованост и инициативи.

Очаква се след приключването на проекта различни дейности да бъдат базирани или провокирани от страна на преките участници в него, от комуникациите и създадените връзки между областите, регионите и страните и ще се основават на събраната и анализирана база данни и на подготвените маркетингови планове.

Конкретни резултати

- Развитие и засилване идентичността на територията, включително в трансграничен аспект;
- Обвързване на местния капацитет за идентификация и развитие на дейностите за мобилизиране на ресурсите и за достъп до финансиране;
- Укрепено сътрудничество между съответните министерства и местни власти;
- Възприемане на местните НПО и ОГО (организации на гражданското общество) като партньори;
- Намалване на миграционните процеси на обезлюдяването от селото към града;
- Укрепване на тран-граничното сътрудничество;
- Обвързване на стратегията с местните и регионалните планове за развитие;
- Публикации в местните медии – печатни и електронни, он-лайн;
- Подготовка и поддържане на уебсайт на български и на английски език, предназначен за осигуряване на актуална информация за разработената стратегия и маркетингови планове, участващите партньори, регионите и инициативите на Съвета на Европа.

Устойчивост

Финансов аспект

Амбицията на този проект е да подготви теоретичното разработване на устойчивото развитие. Тази разработка ще се използва като основа за подготвянето и бъдещото финансиране от различни програми и фондове на Европейския съюз.

Институционален ефект

Между местните организации с нестопанска цел и общините ще бъде сключен меморандум за разбирателство за последващо набиране на средства и маркетинг на продукта на този проект и за популяризиране и мултиплициране на модела и в други региони на страната и в чужбина.

Проектът ще предложи модел за добро партньорство между централните и местните власти в процеса на осъществяването на проекта за местно развитие.

Структура и процес на изпълнението

За осъществяването на пилотния проект от основно значение са три структури:

- „Междуведомствена комисия” (национален Управителен съвет)

Орган на правителствено ниво за ръководене и управление на Пилотния проект. Следи за съблюдаване на националните цели и осигурява връзката между местното и националните равнища. Междуведомствената комисия е форум за политическо одобрение на процеса, на неговите резултати (на местно и национално равнище), на надеждни опции и предложения за актуализиране и подобряване на националната практика.

В МК ще бъдат включени следните министерства: МРРБ, МОСВ, МВнР, МФ, МТСП, МТИТС, МИЕТ, МЗХ и МОМН.

Член на тази комисия ще бъде и председателят на УС – в качеството му на представител на местните власти.

МК провежда *най-малко* две заседания за всяка фаза на проекта (в началото и в края).

- **„Група за управление”(местен Управителен съвет) - МГУ**

Структура за контролиране на пилотния проект по места с функции за изслушване, съвместно обсъждане и обобщаване на предложения. Гарантира и контролира правилното изпълнение на проекта. Съставът включва представители на кметствата, различни местни експерти, които не са избрани политици, представители на национални структури.

Местният комитет ще запази контролните си функции в хода на пилотния проект, за да се превърне в основен стълб на бъдещия проект за развитие.

Заседава толкова пъти, колкото е необходимо, за да предлага за одобрение на Междуведомствената комисия план за действие за всяка фаза от проекта, в т.ч. съответните цели, срокове, бюджети, варианти за комуникация и съгласуване, план-график и етапи.

- **„Звено за изпълнение на проекта” (технически секретариат)**

Техническо контактено звено за всички дейности по пилотния проект. Носи отговорността за цялостното ръководство на Пилотния проект:

- изпълнение на решенията на Междуведомствената комисия и на Местния комитет;
- изготвяне на годишните програми за дейностите и проекто-бюджети, които се представят за одобрение от политическите инстанции;
- преговори по бюджета;
- оказва организационно съдействие на Междуведомствената комисия, Местния комитет и работните групи.

ЗИП е звеното за технически контакт на Пилотния проект. Основният офис на проекта ще бъде разположен в Малко Търново. В състава на ЗИП се

включват: един експерт на трудов договор и трима експерти от общинните-бенефициенти.

ЗИП отговаря за:

- организация и координация на осъществяването на проекта;
- изпълнение решенията на МК и МГУ;
- секретариат на МК, МГУ и работните групи;
- подготовка на годишните програми за действие и проекто-бюджетите за одобрение от политическите власти;
- следене на всички процедури по проекта;
- водене на преговори за бюджета и за целесъобразното изразходване на средствата;
- осъществява финансовия мениджмънт, при спазване изискванията на Съвета на Европа и на българското национално законодателство;
- осигурява комуникацията и координацията с местните структури и с партньорите;
- обработва информацията за ефективността на планираните дейности;
- подготвя и представя отчети на МК и Съвета на Европа.